

การควบคุมการให้สินเชื่อโดยธนาคารกลาง

หน้าที่ของธนาคารกลางในการควบคุมและปรับปรุงการให้สินเชื่อ นับเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความจำเป็นที่ต้องควบคุมการให้สินเชื่อ นั้นเนื่องจากระบบสินเชื่อภายใต้เศรษฐกิจอันยุ่งยากซับซ้อนมีบทบาทสำคัญในวงการธุรกิจ จึงได้มีการพิจารณาถึงขอบเขตของการควบคุมสินเชื่อว่าควรจะมีมากน้อยแค่ไหน เพื่อมิให้มีผลกระทบกระเทือนต่อระบบเศรษฐกิจอันจะก่อให้เกิดความยุ่งเหยิง แม้ว่าจะยอมรับกันโดยทั่วไปว่าธนาคารกลางมีสิทธิและอำนาจในการควบคุมการให้สินเชื่อ แต่ก็ยังมีความเห็นที่ขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องวัตถุประสงค์ของการควบคุมการปล่อยสินเชื่อว่ากระทำเพื่อรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนหรือระดับราคาสินค้าหรือปริมาณธุรกิจและการจ้างทำงาน วัตถุประสงค์ในการควบคุมการปล่อยสินเชื่อที่เคยปฏิบัติมาก็คือ รักษาอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งก็มักจะได้ผลสมความมุ่งหมาย แต่ก็มักจะเกิดการกระทบกระเทือนและหตุตัวของระบบเศรษฐกิจ เพื่อที่จะรักษาระดับราคาสินค้าและสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ จึงได้มีการพยายามที่จะหามาตรการใดมาตรการหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว มาตรการที่เหมาะสมคือการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนให้คงที่ เพื่อให้การรักษาระดับราคาสินค้าการผลิตและการค้าภายในประเทศให้มีประสิทธิภาพขึ้น¹

หลักใหญ่ ๆ ที่ธนาคารกลางใช้ในการควบคุมการให้สินเชื่อ คือ -²

1. เพิ่มหรือลดอัตราดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ย เพื่อเพิ่มหรือลดปริมาณเงินหมุนเวียน

¹M.H. De Kock, PH.D (Harvard), "The Control Bank as the Controller of Credit", Central Banking (England: Staples Printers Limited, Third Edition, 1954), pp 121-146.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 125 - 126

2. ซื้อหรือขายหลักทรัพย์หรือตัวเงินในตลาด เพื่อเพิ่มหรือลดปริมาณเงินหมุนเวียนอันเป็นผลนำไปสู่การขยายหรือลดปริมาณสินเชื่อ
3. จัดสรรการปล่อยสินเชื่อ นอกเหนือจากการเพิ่มหรือลดอัตราส่วนลดและอัตราดอกเบี้ย
4. ปฏิบัติการโดยตรงในการให้คำแนะนำแก่ธนาคารในการให้กู้ยืมและการลงทุน ควบคุมการให้สินเชื่อ ต่อธนาคารหรือสถาบันการเงินที่ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับโดยวิธีกำหนดบทลงโทษไว้
5. ลดหรือเพิ่มปริมาณเงินสดที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องเก็บสำรองไว้
6. กำหนดอัตราขั้นต่ำของหลักทรัพย์ที่ธนาคารพาณิชย์ต้องเก็บสำรองไว้ เพื่อจำกัดการปล่อยสินเชื่อ
7. กำหนดเงื่อนไขการชำระเงินกู้คืน เช่น ให้ผ่อนชำระได้สำหรับการกู้เพื่อสินค้าอุปโภคประเภทลงทุน และควบคุมปริมาณการให้สินเชื่อเพื่อการบริโภค
8. กำหนดอัตรากำไรในการซื้อขายหุ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมสินเชื่อเพื่อการซื้อขายหุ้น
9. จูงใจในแง่ศีลธรรมจรรยาและสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ขอบเขตของการควบคุมสินเชื่อ

เพื่อให้การควบคุมการให้สินเชื่อได้ผล ธนาคารจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ธนาคารกลางจะต้องควบคุมทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการให้สินเชื่อทุกรูปแบบไม่ว่าจะโดยธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทการเงินต่าง ๆ เช่น สินเชื่อเพื่อการลงทุนซึ่งมีส่วนสำคัญไม่น้อยในวงการค้า ถ้าสินเชื่อเพื่อการลงทุนไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากแล้ว ลำพังสินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์ย่อมอยู่ในวิสัยที่ธนาคารกลางจะควบคุมได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วสินเชื่อเพื่อการลงทุนย่อมเปลี่ยนแปลงมาก จึงทำให้การควบคุมสินเชื่อของธนาคารกลางไม่ได้ผลเท่าที่ควร นักเศรษฐศาสตร์ผู้สนับสนุนการควบคุมสินเชื่อเพื่อการตรึงราคาและควบคุมวงจรธุรกิจ ให้ความสำคัญในการควบคุมการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์และละเลยสินเชื่อจากแหล่งอื่น แต่ก็มีนักเศรษฐศาสตร์ไม่น้อยสนใจการให้สินเชื่อจากแหล่งที่มีธนาคาร เช่น เงินทุนที่กิจการได้รวบรวมไว้

การให้สินเชื่อในวงการค้าตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภค สินเชื่อประเภทนี้ต่างหากที่ทำให้อุปสงค์ในสินค้าเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ซึ่งย่อมมีอิทธิพลโดยตรงต่อราคาสินค้า การควบคุมสินเชื่อประเภทนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสินเชื่อของธนาคารเลย แต่ก็อยู่นอกเหนือการควบคุมโดยตรงของธนาคารกลาง การปฏิบัติจึงขึ้นอยู่กับความสำนึกทางศีลธรรมจรรยาเท่านั้น

นอกจากธนาคารพาณิชย์แล้วยังมีสถาบันการเงินอื่น ๆ อีกที่ธนาคารจำเป็นต้องเข้าไปควบคุมการให้สินเชื่อ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตร ธนาคารเพื่อการอุตสาหกรรม บริษัทเงินทุน บริษัทประกันภัย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งให้สินเชื่อที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าธนาคารพาณิชย์เท่าใดนัก จึงนับเป็นแหล่งการเงินที่ธนาคารกลางควรเข้าไปควบคุมด้วยอีกแห่งหนึ่ง

บางครั้งมาตรการที่ธนาคารกลางใช้ในการควบคุมการให้สินเชื่อก็ใช้ไม่ได้ผล เป็นต้นว่า เมื่อใดที่ธนาคารกลางต้องการลดการขยายตัวของสินเชื่อซึ่งจะทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น โดยเพิ่มอัตราดอกเบี้ยซื้อลด ขายหลักทรัพย์และตัวเงินหรือแม้จะควบคุมโดยวิธีให้ธนาคารพาณิชย์เพิ่มเงินสดสำรอง แต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งการขยายตัวของสินเชื่อได้ เพราะในสถานการณ์เงินอาจมีทุนอยู่มากพอและอยู่นอกเหนือมาตรการทางการเงินของธนาคารกลาง หรือแม้มาตรการของธนาคารกลางจะควบคุมถึง แต่ความเจริญทางการค้าก็ดึงดูดใจให้นักลงทุนเจ้าของกิจการและนักเก็งกำไรยอมใช้สินเชื่อทั้ง ๆ ที่อัตราดอกเบี้ยจะสูงก็ตาม ตรงกันข้ามหากธนาคารกลางต้องการจะแก้การหดตัวของการให้สินเชื่อโดยมาตรการตรงข้ามก็อาจไม่ได้ผล เพราะเหตุที่การค้าและเศรษฐกิจตกต่ำทำให้เกิดการขาดการไปในทางเลวร้าย จึงทำให้ไม่มีผู้โดยอมใช้สินเชื่อ

สรุปแล้วการควบคุมสินเชื่อเพื่อรักษาระดับราคาสินค้าโดยวิธีการจำกัดหรือเพิ่มปริมาณเงินตรา (Quantitative Control) กว่าจะได้ผลดีในทางปฏิบัติมากกว่าการควบคุมโดยวิธี Qualitative Control (การซื้อขายตัวเงิน หลักทรัพย์ เพิ่มลดอัตราดอกเบี้ยซื้อลดเพิ่มลดเงินสดสำรอง)¹ จริงอยู่ในแง่ทฤษฎี Qualitative Control กว่าจะสมเหตุสมผลและ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 135-136.

เป็นไปได้ตามที่คิดไว้มากกว่า แต่ในการปฏิบัติวิธี Quantitative Control ธนาคารกลางสามารถปฏิบัติทำให้บังเกิดผลได้ด้วยตนเอง ในขณะที่ Qualitative Control ต้องอาศัยความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ เป็นส่วนใหญ่

การรักษาระดับราคาสินค้าให้คงที่ไว้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจหรือไม่ยังเป็นที่ยังสงสัยของนักเศรษฐศาสตร์ ระดับราคาสินค้าที่คงที่ซึ่งจะทำให้ขาดการปรับตัวของอุปสงค์และอุปทาน ขาดการแข่งขันกันในการปรับปรุงการผลิต นอกจากนั้นยังจะทำให้การปล่อยสินเชื่อของธนาคาร เพื่อและนำมาซึ่งการผลิตเกินความต้องการ¹

การควบคุมวงจรกิจ เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของวงจรกิจ เศรษฐกิจ เกิดจากปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน คือ ปริมาณเงินตรา การหมุนเวียนของกระแสเงิน การผลิต และระดับราคา การรักษาวงจรกิจ เศรษฐกิจมิให้เปลี่ยนแปลงอย่างมากมายขึ้นอยู่กับนโยบายการคลังของธนาคารกลางเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นหน้าที่ของธนาคารกลางที่จะต้องคอยปรับปรุงนโยบายเพื่อสกัดกั้นหรือส่งเสริมตามภาวะเศรษฐกิจ เช่น เมื่อภาวะเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะตกต่ำธนาคารกลางก็จะผ่อนคลายการควบคุมสินเชื่อลง และในทางตรงกันข้ามเมื่อใดภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรืองจนอาจจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อและการผลิตอาจเกินความต้องการแล้ว ธนาคารก็จะต้องเคร่งครัดในมาตรการควบคุมสินเชื่อ ทั้งนี้แล้วแต่วิธีการที่จะนำมาใช้เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์อย่างเต็มที่

นโยบายต่าง ๆ ที่ธนาคารกลางใช้ในการควบคุมการให้สินเชื่อ

1. นโยบายการกำหนดอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Policy)
2. การกำหนดอัตราเงินสดสำรอง (Cash Reserve Requirement)
3. นโยบายการซื้อขายหลักทรัพย์ (Open Market Policy)

¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 136-137.

ในกรณีของประเทศไทย การควบคุมเครดิตอาจกระทำได้โดยวิธีต่อไปนี้.-

1. การกำหนดอัตราเงินสงเคราะห์ตามกฎหมาย
2. การกำหนดอัตราเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้น
3. การกำหนดอัตราส่วนให้กู้ยืมแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อเงินกองทุน
4. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์
5. การแนะนำให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล

1. การกำหนดอัตราเงินสงเคราะห์ตามกฎหมาย

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 11 ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจที่จะกำหนดอัตราส่วนเงินสงเคราะห์ต่อเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ แต่อัตราส่วนนั้นจะต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 และไม่เกินร้อยละ 50 อัตราส่วนที่ค้ำประกันนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยตามระยะเวลาที่น้อยเท่าใดก็ได้ และอาจกำหนดให้ถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นส่วนหนึ่งของเงินสงเคราะห์ที่พึงค้ำประกันก็ได้ อนึ่ง ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีอาจกำหนดให้รวมยอดเงินเบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายให้เข้ากับยอดเงินฝากที่ต้องมีเงินสงเคราะห์นั้นด้วยก็ได้ อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศ (เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2505) ให้ธนาคารพาณิชย์ค้ำประกันเงินสงเคราะห์ไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6 ของยอดเงินฝาก โดยจะถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยซึ่งปราศจากการผูกพันเป็นเงินสงเคราะห์ได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินสงเคราะห์ที่พึงค้ำประกัน สำหรับอัตราส่วนที่ค้ำประกันให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยรายสัปดาห์ของเงินสงเคราะห์และยอดเงินฝากแต่ละวัน โดยให้ถือวันศุกร์เป็นวันเริ่มต้นและวันพฤหัสบดีเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์

การกำหนดอัตราส่วนเงินสงเคราะห์ตามกฎหมายนี้เป็นการควบคุมการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์โดยตรง เพราะเมื่อต้องค้ำประกันเงินสงเคราะห์ตามกฎหมายแล้ว จำนวนเงิน

ที่ธนาคารพาณิชย์จะนำไปให้กู้ยืมหรือลงทุนต้องขึ้นอยู่กับปริมาณเงินสดส่วนที่เหลือหลังจากได้คำนวณตามกฎหมายแล้วที่ธนาคารพาณิชย์มีอยู่ ถ้าธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นอัตราส่วนเงินสดสำรองตามกฎหมาย จำนวนเงินสดที่เหลือของธนาคารพาณิชย์ก็จะลดลง ยังผลให้ความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ถูกจำกัดลงด้วย อนึ่งตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ธนาคารแห่งประเทศไทยยังมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของเงินสดและหลักทรัพย์ของรัฐบาลไทยที่ประกอบเป็นเงินสดสำรองได้ คืออาจเพิ่มอัตราส่วนของหลักทรัพย์รัฐบาลและลดสัดส่วนของเงินสดที่คงค้างไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย หลังจากที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ใช้บังคับได้มีการเปลี่ยนสัดส่วนของหลักทรัพย์ที่ประกอบเป็นเงินสดสำรองดังนี้.-

เมื่อเดือนพฤษภาคม 2508 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศเพิ่มอัตราส่วนของหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ธนาคารพาณิชย์อาจถือเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองได้จากไม่เกินร้อยละ 25 มาเป็นไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินสดสำรองที่พึงค้ำรอง และปรากฏว่า การกระทำของธนาคารแห่งประเทศไทยในครั้งนั้นมีส่วนชักจูงให้ธนาคารพาณิชย์มีสภาพคล่องสูง และการที่ดอกเบี้ยพันธบัตรได้รับยกเว้นจากภาษีเงินได้ก็ตาม ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าการกำหนดอัตราส่วนเงินสดสำรองตามกฎหมายนี้ นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการควบคุมปริมาณเครดิตของธนาคารพาณิชย์แล้ว ยังอาจใช้สำหรับจัดแบ่งเครดิตระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐบาลด้วย

สำหรับอัตราส่วนเงินสดสำรองตามกฎหมายนั้น เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2512 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศเปลี่ยนอัตราใหม่ โดยเพิ่มจากร้อยละ 6 เป็นร้อยละ 7 ของยอดเงินฝาก และธนาคารพาณิชย์ยังคงถือหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปราศจากภาระผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินสดสำรองที่พึงค้ำรอง การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นอัตราเงินสดสำรองดังกล่าว เนื่องจากในระยะนั้นธนาคารพาณิชย์ยังมีสภาพคล่องค่อนข้างสูง ซึ่งอาจทำให้ธนาคารพาณิชย์ขยายเครดิตมากเกินไป ผลการเพิ่มอัตราเงินสดสำรองดังกล่าว ปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์จะต้องค้ำรองเงินสดสำรองเพิ่มขึ้น 256

ล้านบาท แต่เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่มีหลักทรัพย์รัฐบาลส่วนที่ปลอดภาระเพียงพอสำหรับใช้ค้ำประกันเงินฝากสำรองตามอัตราส่วนใหม่อยู่แล้ว การดำเนินการดังกล่าวจึงสามารถดึงเงินฝากจากธนาคารพาณิชย์มาฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประมาณ 100 ล้านบาท อนึ่ง การเพิ่มอัตราส่วนเงินฝากสำรองตามกฎหมายมีผลกระทบกระเทือนธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารไม่เท่ากัน กล่าวคือแต่ละธนาคารอาจมีน้อยหรือไม่มีเลย ถ้ามีการขึ้นอัตราเงินฝากสำรองตามกฎหมาย ธนาคารที่มีเงินฝากสำรองน้อยจะได้รับผลกระทบกระเทือนมากที่สุด เพราะธนาคารนั้นจะต้องหันไปกู้เงินจากธนาคารอื่นหรือจากธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งอาจจะต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง นอกจากนั้นธนาคารอาจจะต้องเรียกหนี้คืนจากลูกค้า และถ้าเป็นลูกค้าที่ประกอบกิจการที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจส่วนรวมก็จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เศรษฐกิจส่วนรวมด้วย ฉะนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจึงไม่ค่อยได้ใช้มาตรการนี้เป็นเครื่องมือในการควบคุมเศรษฐกิจ

ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2519 ให้ธนาคารพาณิชย์ถือหลักทรัพย์รัฐบาลไทยในส่วนที่ปราศจากภาระผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของเงินฝากสำรองได้ถึง 4 ใน 7 ส่วนของเงินฝากสำรองที่พึงค้ำประกันซึ่งเพิ่มมากกว่าเดิม แต่เดิมให้ถือหลักทรัพย์รัฐบาลไทยส่วนที่ปราศจากภาระผูกพันเพียงครึ่งหนึ่งของเงินฝากสำรองที่พึงค้ำประกันเท่านั้น คือเพียง 3.5 ใน 7 ส่วนเท่านั้น สาเหตุที่ประกาศเช่นนี้ก็เพราะกระทรวงการคลังมีความประสงค์จะส่งเสริมการขายพันธบัตรของการเคหะแห่งชาติซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยต่ำ จึงได้เพิ่มสิทธิพิเศษเพื่อจูงใจให้ธนาคารพาณิชย์ช่วยซื้อพันธบัตร

วิธีการคำนวณเงินฝากสำรองถือเกณฑ์เฉลี่ยรายสัปดาห์ โดยถือวันศุกร์เป็นวันเริ่มต้น และวันพฤหัสบดีเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์ การที่ให้ถือเกณฑ์เฉลี่ยนี้ก็เพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติงานของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากบางครั้งเงินฝากสำรองอาจขาดได้เพราะธนาคารพาณิชย์ไม่อาจคาดคะเนล่วงหน้าได้ว่าจะต้องจ่ายเงินมาก เช่นลูกค้ามาถอนเงินมากกว่าปกติ ซึ่งในวันต่อไปก็ต้องค้ำประกันให้สูงไว้เพื่อชดเชยกันวันที่ขาด ถ้าถัวเฉลี่ยแล้วพอชดเชยกันก็ถือว่าถูกต้องไม่ขาด ตัวอย่างการคำนวณเงินฝากสำรองได้แสดงไว้ในแบบ ร.พ. 2 ของหน้า 105 และหน้า 106

วัตถุประสงค์ของการดำรงเงินสดสำรอง¹ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่จะกำหนดปริมาณเงิน ความคุ้มครองขยายหรือหดเครดิต เช่นทางการมีนโยบายที่จะยับยั้งภาวะเงินเฟ้อ ก็จะใช้เงินสดสำรองเป็นเครื่องมือ โดยเพิ่มอัตราเงินสดสำรองขึ้น ซึ่งจะมีผลให้ธนาคารให้กู้ยืมและลงทุนได้น้อยลง ลดอำนาจการให้กู้ยืมลงก็จะมีผลให้เงินฝากซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปริมาณเงินลดลงและโดยกลับกัน เช่นภาวะเงินฝืดก็จะลดอัตราเงินสดสำรองลง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

¹วาริ หะวานนท์, "การควบคุมธนาคารพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505, คำบรรยายในการอบรมพนักงานสหธนาคาร, หน้า 6.

ตัวอย่างแสดงการคำนวณเงินฝากของตาเกษมชาย

แบบ บ.พ. 2
(Form C.B. 2)

Bank .....

Report of Deposit

Week ending.. .....19.....

Day	Cash in hand	Deposit			
		Demand	Saving	Time	Total
Friday		15,400,000	5,300,000	21,000,000	41,700,000
Monday		17,400,000	4,200,000	17,300,000	38,900,000
Tuesday		17,600,000	5,400,000	18,400,000	41,400,000
Wednesday		15,700,000	6,600,000	23,800,000	46,100,000
Thursday		20,200,000	7,900,000	27,900,000	56,000,000
Total		86,300,000	29,400,000	108,400,000	224,100,000
Average		17,260,000	5,880,000	21,680,000	44,820,000

We hereby certify that this report is true and correct

.....

(Authorized Signature)

MMU T.W. 2.

Bank.....(Continue)

(Form G.B.2)

Report of Deposit

Week ending.....19.....

Day	For Official Use Only					
	Thai Government Securities (Unobligated)	Computation for Reserve Requirement				
		Balance With Bank of Thailand	Thai Government Securities	Total Reserve	Reserve Requirement	+ Excess - Deficit
Friday	1,400,000	1,206,000	1,920,000	2,616,000	2,755,000	- 139,000
Monday	2,500,000	1,060,000	1,896,000	3,216,000	2,516,000	700,000
Tuesday	2,000,000	1,480,000	1,700,000	2,710,000	3,038,000	- 328,000
Wednesday	2,400,000	1,720,000	1,736,000	3,512,000	3,918,000	- 406,000
Thursday	2,000,000	1,590,000	1,552,000	3,806,000	3,460,000	346,000
Total	10,300,000	7,056,000	8,804,000	15,860,000	15,687,000	+ 173,000
Average	2,060,000	1,411,200	1,760,800	3,172,000	3,137,400	34,600

FOR OFFICIAL USE ONLY	
Balance with the Bank of Thailand	7,056,000
Thai Government Securities (Unobligated)	10,300,000
Total	17,356,000
Average	3,471,200
Average Total Deposit	44,820,000
Percentage	7.74 %

2. การกำหนดอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้น

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 10 ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องเงินกองทุนไว้ดังนี้.-

มาตรา 10 (1) ได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนไม่ต่ำกว่าอัตราส่วนของสินทรัพย์ทั้งสิ้นตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อัตรานั้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 และไม่เกินร้อยละ 15 ส่วน (2) ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนไว้ไม่ต่ำกว่าอัตราส่วนกับสินทรัพย์แต่ละประเภทตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

สินทรัพย์ตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) ไม่รวมถึงเงินสดเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินฝากที่ธนาคารอื่นในหรือนอกราชอาณาจักร หลักทรัพย์รัฐบาลไทยและสินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

การที่กฎหมายกำหนดมาตรานี้ขึ้นมา ก็เพื่อควบคุมมิให้ธนาคารขยายเครดิตมากเกินไป เป็นการจำกัดขอบเขตการดำเนินงานของธนาคารให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัย กล่าวคือหากธนาคารขยายเครดิตเพิ่มขึ้นก็ต้องเพิ่มทุนของธนาคารให้มากขึ้นด้วย เป็นหลักประกันความปลอดภัยของผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ ทั้งนี้ เพื่อประสงค์จะดำรงระบบธนาคารที่มั่นคง¹

มาตรา 10 (2) ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนไม่ต่ำกว่าอัตราส่วนกับสินทรัพย์แต่ละประเภท ตามอัตราส่วนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

¹ วาริ ทะวานนท์, คำบรรยายวิชาเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารธนาคารพาณิชย์, คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ความมุ่งหมายของมาตรานี้ก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมความคิดแต่ละประเภทที่ธนาคารพาณิชย์ให้แก่ลูกค้า ซึ่งความคิดประเภทใดที่ทางราชการเห็นว่าจะไม่อำนวยแก่เศรษฐกิจของประเทศ ก็อาจจะกำจัดโดยกำหนดอัตราส่วนนี้ อย่างไรก็ตามปรากฏว่าตั้งแต่เริ่มใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังมีได้มีการบังคับไว้ตามมาตรารรคนี

สินทรัพย์ทั้งสิ้นตามมาตรา 10 (1) และมาตรา 10 (2) หมายถึงสินทรัพย์เสี่ยงเท่านั้น (Risk assets) คือจะไม่รวมสินทรัพย์ที่ไม่เสี่ยง (non-risk assets) และสินทรัพย์ที่ยกเว้นอื่น ๆ ซึ่งได้แก่

1. เงินสด
2. เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย
3. เงินฝากที่ธนาคารอื่นในหรือนอกราชอาณาจักร
4. หลักทรัพย์รัฐบาลไทย
5. สินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

สินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนดไม่ถือเป็นสินทรัพย์เสี่ยงนั้น โดยปกติจะกำหนดขึ้นจากสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงภัยน้อยมาก และสินทรัพย์ซึ่งรัฐมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ธนาคารพาณิชย์ส่งเสริมเพื่อบริบายทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ตามประกาศกระทรวงการคลังออกตามความในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ลงวันที่ 30 มกราคม 2517 หมายถึงสินทรัพย์ต่อไปนี้คือ

1. หุ้น หุ้นกู้ หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรฯ หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
2. หุ้นกู้ หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังกำกับเงินและดอกเบี้ย
3. เงินให้กู้ยืมในส่วนที่มีเงินฝาก หลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์ใน (1) หรือ (2) ข้างต้นเป็นประกัน

4. เงินที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่าหรือองค์การหรือวิสาหกิจซึ่งมีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น และนำรายได้ส่งรัฐเป็นลูกหนี้
5. ตัวแลกเปลี่ยนซึ่งออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ได้เปิดไปเฉพาะส่วนที่ไม่เกินมูลค่าของเงินมัดจำที่ผู้ขอให้เปิด เลตเตอร์ออฟเครดิตวางไว้
6. เงินให้กู้ยืมเพื่อการส่งสินค้าออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่เปิดมายังธนาคารพาณิชย์ก่อนการส่งสินค้านั้นออก และยังมีได้มีการออกตัวแลกเปลี่ยนตาม (7) เฉพาะเงินให้กู้ยืมส่วนที่เกินกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระจากการให้กู้ยืมดังกล่าว ณ วันที่ 31 มกราคม 2517
7. ตัวแลกเปลี่ยนออกตาม เลตเตอร์ออฟเครดิตที่เปิดมายังธนาคารพาณิชย์เป็นค่าสินค้าที่ส่งออก
8. ตัวแลกเปลี่ยนเพื่อเรียกเก็บเป็นค่าสินค้าที่ส่งออกซึ่งธนาคารพาณิชย์ได้รับซื้อไว้ เฉพาะส่วนที่มีมูลค่าเกินกว่ามูลค่าของตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับซื้อไว้และยังเรียกเก็บเงินไม่ได้ ณ วันที่ 31 มกราคม 2517
9. หนังสือสำคัญมูลค้ำประกันขนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมแร่กัญ
10. อสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับดำเนินธุรกิจหรือสำหรับพนักงานและลูกจ้างเมื่อได้หักค่าเสื่อมราคาแล้ว
11. เครื่องใช้และเครื่องเรือนสำหรับสำนักงานหรือสำหรับบ้านพักพนักงานและลูกจ้างเมื่อได้หักค่าเสื่อมราคาแล้ว
12. ยอดเหลืออมบัญชีระหว่างสำนักงานที่เป็นนิติบุคคลเดียวกัน
13. ความผูกพันของลูกค้ำตาม เลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ได้เปิดไปหรือความผูกพันของลูกค้ำในการที่ธนาคารพาณิชย์ เข้าค้ำประกันไว้
14. ความผูกพันในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า
15. สินทรัพย์ที่สำนักงานสาขาในต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยแต่ละสำนักงานตั้งอยู่ ส่วนซึ่งเท่ากับหนี้สินที่สำนักงานสาขานั้นมีต่อบุคคลภายนอก และหนี้สินนั้นสำนักงานใหญ่ไม่ได้ค้ำประกัน

เงินกองทุนตามกฎหมายของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยประกอบด้วย

1. หุ้ที่ชำระแล้ว คือค่าหุ้ที่ไ้รับชำระแล้ว
2. หุ้สำรอง ซึ่งรวมทั้งเงินสำรองอื่นที่ไ้จัดสรรจากกำไรสุทธิ
3. กำไรสุทธิคงเหลือหลังจากจัดสรร

วัตถุประสงค์ของการควบคุมนี้¹

1. เพื่อให้ผู้ฝากมั่นใจในฐานะของธนาคารพาณิชย์ สามารถรับภาระผลขาด หุ้หรือค่าใช้จ่ายการสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นได้
2. เพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการควบคุมภาวะการเงินและการขยาย เกร็ดเกินควรของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะกระทบกระเทือนความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์นั้น และระบบธนาคารพาณิชย์เป็นส่วนรวม

ฉะนั้น ในวงการธนาคารพาณิชย์จึงไ้เรียกการดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้นว่า "การดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เฉลี่ย" (Capital Risk Assets Ratio)

ตารางต่อไปนี้จะแสดงรายละเอียดการดำรงเงินกองทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ ในประเทศไทย ตั้งแต่สิ้นปี 2515 4 2519

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹วาริ หะวานนท์, การควบคุมธนาคารพาณิชย์ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505, หน้า 5.

รายละเอียดการดำรงเงินกองทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515

ปี	สินทรัพย์เสี่ยง	สินทรัพย์ทั้งสิ้น	เงินฝาก	เงินกองทุน	อัตราส่วนเงิน กองทุนต่อสิน- ทรัพย์เสี่ยง	อัตราส่วนเงิน กองทุนต่อสิน- ทรัพย์ทั้งสิ้น	อัตราส่วนเงิน กองทุนต่อเงินฝาก
2515	35,553.8	60,069.2	47,112.9	4,082.0	11.48	6.79	8.66
2516	51,017.9	78,361.6	57,522.2	5,096.1	9.99	6.50	8.85
2517	66,266.5	98,752.2	72,288.9	7,194.8	10.86	7.28	9.95
2518	79,217.5	117,878.3	85,590.2	8,916.6	11.26	7.56	10.42
2519	89,895.1	139,631.1	105,241.8	10,093.6	11.23	7.22	9.59

ศูนย์วิทยทรัพยากร
ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย "รายงานเศรษฐกิจรายเดือนมกราคม 2520"

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การกำหนดอัตราส่วนให้กู้ยืมแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อเงินกองทุน

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 13 ธนาคารพาณิชย์ จะให้กู้ยืมหรือให้เครดิตแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ไม่เกินกว่าอัตราส่วนของเงินกองทุนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี เว้นแต่จะได้รับผ่อนผันจากรัฐมนตรีตั้งแต่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ลดอัตราส่วนนี้ลงเรื่อย ๆ คือ ครั้งแรกกำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 40 ของเงินกองทุนเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2505 ต่อมาลดลงเหลือไม่เกินร้อยละ 33 $\frac{1}{3}$ เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2510 และปัจจุบันลดลงเป็นร้อยละ 30 ของเงินกองทุน อัตราส่วนครั้งหลังสุดนี้เริ่มใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2513 แต่จะลดลงเป็นร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2514 เป็นต้นไป การลดอัตราส่วนเงินให้กู้ยืมแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในแต่ละครั้ง ธนาคารพาณิชย์จะต้องลดการให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ลูกหนี้รายใหญ่หรือเพิ่มเงินกองทุน

อนึ่ง ในการพิจารณาคำขอผ่อนผันของธนาคารพาณิชย์ที่จะให้ลูกค้ากู้ยืมเงินเกินอัตราส่วนที่กำหนดนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้วางแนวทางไว้ดังนี้.-

ก. จำนวนเงินให้กู้ยืมหรือให้เครดิตที่ได้รับการผ่อนผันทั้งสิ้น จะถือหลักให้จำกัดอยู่ภายในขอบเขตไม่เกิน 2 เท่าของเงินกองทุน

ข. ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของการผ่อนผันตามที่กล่าวไว้ในข้อ ก. และจะต้องเป็นการให้กู้ยืมเงิน หรือให้เครดิตแก่กิจการที่เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยเด่นชัด เช่น การส่งสินค้าออก การอุตสาหกรรม การส่งสินค้าที่จำเป็นเข้า

วัตถุประสงค์ของการกำหนดมาตรานี้ ก็เพื่อประสงค์ที่จะให้มีการกระจายหนี้ ลดความเสี่ยงภัย ป้องกันไม่ให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมแก่ลูกหนี้รายใดเป็นจำนวนสูงเกินไป เพราะหากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ก็จะมีผลกระทบกระเทือนความมั่นคงและฐานะของธนาคารนั้นด้วย อย่างไรก็ตามกรณีที่มีความจำเป็นและลูกหนี้มีฐานะดี ธนาคารประสงค์จะให้กู้ยืมก็ขอผ่อนผันจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้โดยผ่านธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยจะพิจารณาด้วยดีสำหรับกิจการส่งเสริมกิจการของประเทศเป็นสำคัญ

4. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์

- ก. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505
 ข. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

อาศัยตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศ (ครั้งหลังสุด) เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2517 (ประกาศมีผลใช้เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2517) กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์พึงจ่ายแก่ผู้ฝากเงินประเภทต่าง ๆ ดังนี้.-

- ก. เงินฝากเผื่อเรียก (รวมเงินฝากที่คงจ่ายคืนไม่เกินร้อยละ 0.01 ต่อปี เมื่อสิ้นระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือน)
- ข. เงินฝากออมทรัพย์ซึ่งใช้สมุดบัญชีไม่เกินร้อยละ 4.5 ต่อปี
- ค. เงินฝากประจำ 3 เดือน แต่ไม่ถึง 6 เดือน ไม่เกินร้อยละ 6 ต่อปี
- ง. เงินฝากประจำ 6 เดือน แต่ไม่ถึง 12 เดือน ไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี
- จ. เงินฝากประจำ 12 เดือนขึ้นไป, ไม่เกินร้อยละ 8 ต่อปี

โดยประกาศอันเดียวกันนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ไว้ดังนี้

1. การให้กู้ยืมเพื่อส่งสินค้าออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่เปิดมา หรือการซื้อเช็ค หรือรับช่วงเช็คลดตั๋วเงินค่าสินค้าที่ส่งออก ไม่เกินร้อยละ $9 \frac{1}{2}$ ต่อปี
2. การซื้อ เช็คลด หรือรับช่วงเช็คลดตั๋วเงินอันเนื่องจากการซื้อวัตถุดิบของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม หรืออันเนื่องจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมใดมณเวลาชำระเงินให้แก่ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ของตนไปจำหน่าย ไม่เกินร้อยละ $10 \frac{1}{2}$ ต่อปี
3. การให้กู้ยืมแก่กิจการอุตสาหกรรมโดยมีอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่พึงจำนองได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 703 เป็นหลักประกันเต็มตามจำนวนเงินที่ให้กู้ยืม ไม่เกินร้อยละ $12 \frac{1}{2}$ ต่อปี

4. ธุรกิจอื่น ๆ ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

วัตถุประสงค์ของการควบคุมนี้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมภาวะการเงินและ
 ใ้กำหนดอัตราขึ้นสูงไว้ก็เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์แข่งขันกันหาเงินฝากโดยจ่ายดอกเบี้ยสูง
 เกินไป อันจะทำให้เพิ่มต้นทุนการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ กระทบกระเทือนถึงความมั่นคง
 และจะมีผลให้เพิ่มดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมด้วย

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับเงินฝากและเงินให้กู้ยืมดังกล่าวอาจไม่มีผลใน
 การควบคุมเครดิตโดยตรงเท่ากับการกำหนดอัตราส่วนเงินฝากสำรอง หรือการเปลี่ยนแปลงอัตรา
 ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารแห่งประเทศไทย เพราะเป็นเพียงอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน อย่าง
 ไรก็ดีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานสำหรับเงินฝากและเงินให้กู้ยืมนี้จะทำให้อัตราดอกเบี้ย
 ของธนาคารพาณิชย์อยู่ในขอบเขตที่สมควรและได้ระดับกับอัตราดอกเบี้ยอื่น ๆ

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

1. การให้กู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลเป็นประกัน

ในฐานะที่ธนาคารกลางมีหน้าที่เป็นผู้ให้กู้ยืมแหล่งสุดท้าย การกำหนดอัตราดอกเบี้ย
 เบี้ยเงินกู้ที่ให้แก่ธนาคารพาณิชย์หรือที่เรียกกันว่า "อัตราธนาคาร" (Bank Rate) จึงอาจจะ
 ใช้เป็นมาตรการสำหรับควบคุมเครดิตได้ โดยเฉพาะในประเทศซึ่งมีตลาดเงินที่เจริญก้าวหน้าแล้ว
 กล่าวคือ เมื่อธนาคารกลางประกาศขึ้นอัตราธนาคาร อัตราดอกเบี้ยอื่น ๆ ในตลาดก็จะสูงตาม
 ไปด้วย เพราะเป็นไปพ้องกันว่าพวกธนาคารพาณิชย์ต้องหันมากู้จากธนาคารกลางจะเสียดอกเบี้ย
 แพงขึ้น จึงจำเป็นต้องระมัดระวังและเข้มงวดในการให้กู้ยืมมากขึ้น อัตราธนาคารนั้นขางที่ถือกันว่า
 เป็นอัตราที่ใช้ลงโทษธนาคารพาณิชย์

สำหรับประเทศไทย แม้ตลาดเงินยังพัฒนาไม่เท่าประเทศอื่น มาตรการนี้ก็อาจ
 ใช้ได้ผลพอสมควร ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มให้ธนาคารพาณิชย์กู้เงินโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน
 ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 แต่ไม่ได้กำหนดไว้แน่นอนว่าหลักทรัพย์ที่จะใช้เป็นหลักประกันควรจะเป็นหลัก
 ทรัพย์ประเภทใด หากธนาคารพาณิชย์ประสงค์จะขอกู้เงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะพิจารณา

เป็นราย ๆ ไปตามความจำเป็นของแต่ละธนาคาร อัตราดอกเบี้ยก็แตกต่างกันด้วย คือตั้งแต่ ร้อยละ 2 1/2 ต่อปีถึงร้อยละ 8 ต่อปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 ได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ย แนนอน คือร้อยละ 8 ต่อปี และกำหนดให้ใช้หลักทรัพยรัฐบาลไทยเป็นหลักประกัน ตั้งแต่นั้นมา ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้หลายครั้ง คือเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2508 ได้ลดอัตราดอกเบี้ยจากร้อยละ 8 ต่อปีเป็นร้อยละ 7 ต่อปี เพื่อให้เป็นอัตราเดียวกัน อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งเดิมเคยกำหนดไว้ร้อยละ 8 ต่อปี แต่ได้ลดลงเหลือร้อยละ 7 ต่อปี ต่อมาเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2512 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขึ้นอัตราดอกเบี้ยเป็น ร้อยละ 8 ต่อปี และเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2512 ได้ขึ้นอีกครั้งหนึ่งเป็นร้อยละ 11 ต่อปี การ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ถึง 2 ครั้งภายในระยะเวลา 6 เดือน และขึ้นสูงมากเป็นประวัติการณ์นั้น วัตถุประสงค์ประการหนึ่งก็คือ เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์ มาพึ่งเงินกู้จากธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อนำไปใช้ในการให้เครดิตเพื่อการนำสินค้าเข้ามาเกิน ไป เพราะปรากฏว่าในขณะนั้นอัตราดอกเบี้ยในตลาดต่างประเทศอยู่ในระดับสูงมากโดยเฉพาะ ในตลาดยุโรปคอลลาร์ (ซึ่งอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงถึงร้อยละ 12 1/2 ต่อปี) และตามปกติธนาคาร พาณิชย์ในประเทศไทยอาศัยเงินทุนระยะสั้นจากต่างประเทศเพื่อให้สินเชื่อสำหรับการนำสินค้าเข้า เป็นส่วนใหญ่ และอีกประการหนึ่งเพื่อป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์นำเงินไปลงทุนหาผลประโยชน์ใน ต่างประเทศ การดำเนินมาตรการดังกล่าวของธนาคารแห่งประเทศไทยมีผลทำให้จำนวนเงินกู้ ที่ธนาคารพาณิชย์กู้จากธนาคารแห่งประเทศไทยลดลงมาก ในระยะครึ่งหลังของปี 2512 เครดิต ของธนาคารพาณิชย์ตลอดจนปริมาณเงินในมือประชาชนก็ขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าปีก่อน ซึ่งแสดง ว่ามาตรการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินไปนั้นได้ผลเป็นที่พอใจ เมื่อภาวะการเงินใน ประเทศเข้าสู่สภาพปกติ ประกอบกับอัตราดอกเบี้ยในตลาดต่างประเทศเริ่มมีแนวโน้มลดลงเมื่อ วันที่ 27 มีนาคม 2513 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงประกาศลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากร้อยละ 11 ต่อปี เป็นร้อยละ 9 ต่อปี ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2513 อัตราดอกเบี้ยได้ เพิ่มขึ้นและลดลงตามสถานะเศรษฐกิจ จนกระทั่งปัจจุบันนี้อัตราดอกเบี้ยก็เหลือเพียงร้อยละ 10.5 (มีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ 2521)

2. การรับช่วงซื้อค้ำตัวสัญญาใช้เงิน

นอกจากให้กู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลเป็นประกันแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยยังรับช่วงซื้อค้ำตัวสัญญาใช้เงินต่าง ๆ จากธนาคารพาณิชย์ ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารพาณิชย์จะนำมาขายช่วงลดให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้จะต้องเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการส่งสินค้าออกและเกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศและเป็นวัตถุดิบที่กำเนิดจากการเกษตร สำหรับตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการส่งสินค้าออกและการประกอบกิจการอุตสาหกรรม ธนาคารแห่งประเทศไทยคิดส่วนลดร้อยละ 5 ต่อปี โดยมีเงื่อนไขว่าธนาคารพาณิชย์จะคิดจากลูกค้าได้ไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี แต่สำหรับตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการเกษตร อัตรารับช่วงซื้อค้ำเท่ากับร้อยละ 7 ต่อปี และธนาคารพาณิชย์จะคิดจากลูกค้าได้ไม่เกินร้อยละ 5 ต่อปี

5. การแนะนำให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

นอกจากมาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ธนาคารแห่งประเทศไทยยังอาจใช้วิธีแนะนำให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติการบางอย่างให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เช่น ให้ละเว้นจากการให้กู้ยืมเพื่อกิจการที่มีลักษณะเป็นการค้าเก็งกำไร เป็นต้น การปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เป็นต้นว่ารัฐบาลมีนโยบายจะพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านใด เช่น ด้านการเกษตร ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย